

CZYSSTE MURY

JAK ROZPOZNAĆ I ZWALCZAĆ RASISTOWSKIE GRAFFITI

Niniejsza ulotka zawiera wskazówki dla wszystkich organizacji oraz aktywistów zainteresowanych rozpoznawaniem i usuwaniem graffiti zawierających rasistowskie hasła bądź skrajnie prawicowe symbole.

Mury, pociągi, mosty. Niezależnie od miejsca występowania, graffiti jest zjawiskiem ponadnarodowym i twórczym sposobem wyrażania wartości oraz politycznych przekonań. Lecz co z hasłami typu „Precz z cudzoziemcami”? Swastykami i innymi nazistowskimi symbolami? Albo gwiazdą Dawida na szubienicy? Czy to tylko wyrażanie „politycznych przekonań”, przekaz, który musimy tolerować?¹

Wielu z nas widziało na własne oczy napisy zawierające hasła rasistowskie lub symbole neonazistowskie. Łączy ich jedno – obraza, dyskryminacja, poniżanie. Często podchodzą pod artykuły kodeksu karnego. Zawsze wzbudzają strach w ludziach, przeciwko którym są wymierzone.

Graffiti nienawiści stanowi zagrożenie, gdyż może poprzedzać akty przemocy. Ignorowanie tego problemu oznacza zezwolenie na rozprzestrzenianie się nienawiści w samym środku społeczeństwa. Szkodliwe są nie tylko hasła wyjęte spod prawa, ale także wszystkie te, które obrażają ludzką godność. Całkowity brak tolerancji dla przekazu rasistowskiego w jakiegokolwiek formie jest wyznacznikiem odwagi cywilnej oraz naszej wspólnej odpowiedzialności.²

USUWAĆ CZY NIE? Niebezpieczeństwo powstawania „stref zagrożenia”

W naukowym oraz publicznym dyskursie sprawie usuwania graffiti poświęca się wiele uwagi. Przeciwnicy usuwania takich napisów, jak na przykład wiedeński „Instytut Badań nad Graffiti”³ twierdzą, że stanowią one polityczny barometr, dający wyraz postawom społecznie nieakceptowanym. Dlatego też powinny przetrwać jako środek komunikacji międzykulturowej. Poza tym skrajnie prawicowe hasła traktowane są jako „uprawiana przez młodocianych zabawa prowokacyjnymi symbolami i treściami”.⁴

Niestety rzeczywistość pokazuje, że takie podejście zbytnio bagatelizuje ten problem. Większość organizacji walczących z rasizmem i skrajną prawicą uznaje graffiti nienawiści nie za przejaw miejskiej kultury, ale nieludzkiej ideologii, której nie można traktować na równi z innymi. Takie hasła odzwierciedlają postawy rasistowskie w głównym nurcie społeczeństwa, pozwalają też skrajnej prawicy wrócić do dyskursu publicznego. Prawicowi ekstremiści poprzez swoje zachowania i wygląd tworzą obszary, w których ludzie uważani przez nich za „innych” muszą obawiać się prześladowań i przemocy. Takie „strefy zagrożenia” mogą obejmować targowiska, dworce kolejowe czy sklepy – dowolne miejsca publiczne, w których rasiści zatruwają codzienne życie poprzez zastraszanie zwykłych ludzi. Graffiti nienawiści to jedna z wielu form ogłaszania skrajnie prawicowej dominacji oraz znaczenia terytorium, np. w transporcie publicznym, w okolicach klubów młodzieżowych lub tuneli dla pieszych.

„Strefy zagrożenia” stanowią ukryte lub otwarte niebezpieczeństwo dla ludzi i ograniczają ich wolność poruszania się. Naruszenie podstawowych praw w społeczeństwie demokratycznym jest absolutnie niedopuszczalne. Do przestrzeni publicznej wszyscy powinni mieć dostęp bez strachu. Dlatego też graffiti nienawiści nie można postrzegać w ramach korzystania z wolności słowa. **Hasła oparte na znieważaniu i dyskryminacji NIE mogą uchodzić bezkarnie i muszą być niezwłocznie usuwane!**

¹ Patrz także ulotka UNITED - „Jak rozpoznawać i zwalczać język wrogości” autorstwa Rafała Pankowskiego

² W niniejszej ulotce terminem „graffiti” obejmujemy wszystkie obrazy oraz napisy umieszczone na widocznych publicznie obiektach. Pod hasłem „graffiti nienawiści” mamy na myśli obrazy oraz napisy o treści rasistowskiej, ksenofobicznej, antysemickiej, skrajnie prawicowej oraz każdej innej, która poniża ludzką godność. Ponieważ prezentujemy tu przede wszystkim porady praktyczne, poza ramy tej ulotki wykracza akademicka dyskusja, czy graffiti należy traktować jako przejaw sztuki czy dewastacji i wandalizmu

³ www.graffitieuropa.org

⁴ Dieter Schrage; Norbert Siegl (2007): Rechtsextreme Symbole und Parolen. Graffiti und Sticker als Medium interkultureller Kommunikation. Institut für Graffiti Forschung, Wien

PRZEKAZ UKRYTY

wykorzystywane w graffiti skrajnie prawicowe szyfry i symbolika

Choć większość haseł rasistowskich, antysemitycznych oraz homofobicznych można łatwo rozpoznać, niektóre symbole nastroczają więcej problemów. Znaki, runy, liczby – członkowie i sympatycy skrajnych ideologii wyrażają swoje poglądy na wiele sposobów. Ich kody zawierają czasami jawne lub ukryte treści. Te pierwsze dotyczą zwykle narodowego socjalizmu i nie pozostawiają zbyt dużo pola do interpretacji, te drugie zaś mają za zadanie ukryć polityczny przekaz przed światem zewnętrznym, zostawiając go tylko dla oczu sojuszników. Symbolika przeznaczona jedynie dla „swoich” służy do konsolidacji tożsamości grupowej.

DO DZIAŁA!

Jak należy zwalczać graffiti nienawiści

Niezależnie od wybranych przez Ciebie działań, najważniejsze to postanowić uporać się z tym problemem, wbrew jego sprawcom i milczącej większości, która dzień po dniu ignoruje szkodliwe napisy. Zwalczać graffiti nienawiści można na wiele sposobów, zarówno przez akcje pojedyncze, jak i strategie długofalowe. Poniższe przykłady mogą służyć jako inspiracje.

OTWÓRZ OCZY! Znajdź i zgłaszaj graffiti nienawiści

Gdy tylko widzisz rasistowskie graffiti, zrób zdjęcia za pomocą aparatu lub telefonu komórkowego i zgłoś je odpowiednim władzom oraz policji. Na fotografii powinna być widoczna okolica, zanotuj też datę i dokładne miejsce napisu. Miejscowe władze mogą z niechęcią uznawać problem graffiti nienawiści, dlatego każdy raport zwiększa ich świadomość i wywołuje pewien nacisk. Nawet jeśli szanse na znalezienie sprawcy są małe, właściciel posesji wciąż powinien zgłosić sprawę na policję. Często graffiti jest uznawane za niszczenie mienia lub zawiera symbole w rodzaju swastyk czy run, które są zakazane przez miejscowe prawo. Poniższy przykład z Rosji pokazuje, jak zgłaszanie graffiti nienawiści naprawdę wpłynęło na wygląd miasta.

W skrajnie prawicowych symbolach w całej Europie występują pewne stałe elementy. W poszczególnych krajach niektóre z nich są zakazane przez miejscowe prawo karne.

SYMBOLE ODWOŁUJĄCE SIĘ DO NARODOWEGO SOCJALIZMU

Swastyka: Oficjalny symbol niemieckiego narodowego socjalizmu oraz partii NSDAP

Żelazny Krzyż: Wprowadzony jako odznaczenie wojskowe przez Prusy podczas wojen napoleońskich na początku XIX w., w nazistowskich Niemczech stał się bardzo popularnym wyróżnieniem. Znak ten często używany jest przez scenę heavy-metalową i rockową jako symbol militarystyki oraz męskości

Czarne Słońce: Przypominające dwunastoramienną swastykę oraz tarczę słoneczną złożoną z dwunastu run „Sig” Czarne Słońce zostało sztucznie stworzone przez nazistów jako okultystyczny znak kultury „nordyckiej”. Ołbrzymia mozaika w tym kształcie widniała na podłodze zamku SS Wewelsburg

Triskelion: Celtycki znak zawłaszczony przez skrajną prawicę z powodu podobieństwa do swastyki. Służy jako oficjalny symbol neonazistowskiej sieci „Blood and Honour”, a także południowoafrykańskiego zrzeszenia białych rasistów Afrikaaner Weerstandsbeweging

SYMBOLE ODWOŁUJĄCE SIĘ DO „GERMAŃSKIEGO POGANIZMU”

Krzyż celtycki: Wykorzystywany przez organizacje neonazistowskie jako symbol rzekomej dominacji „białej rasy”. Symbol ruchu „White Power”. W latach trzydziestych był także symbolem faszystowskiej Partii Populaire Francaise

Runa Man / Runa Yr: Runy życia i śmierci, często używane przez neonazistów w nawiązaniu do ich ideologii „narodowej”

Runa Sig: Często używana podwójnie jako symbol SS

Runa Odala: Symbol Hitlerjugend. Po drugiej wojnie światowej wykorzystywały ją takie organizacje młodzieżowe jak np. „Viking Youth”

Runa Gibor, Wolfsangel („Wilczy Hak”): W nazistowskich Niemczech znak ten używały SS oraz Hitlerjugend, a w późniejszym okresie organizacje neonazistowskie. Był też (legalnie) wykorzystywany w niemieckiej heraldyce

TRZĘCI ZASZYFROWANE W LICZBACH

18: Odnosi się do pierwszej i ósmej litery alfabetu: AH - Adolf Hitler. Często używany przez zespoły i organizacje, np. Combat 18 czy „Sturm 18”

28: Odnosi się do drugiej i ósmej litery alfabetu: BH – „Blood and Honour” (pl. „Krew i Honor”)

88: Odnosi się do ósmej litery alfabetu: HH - „Heil Hitler”. Często można go znaleźć na koszulkach i naklejkach rozprowadzanych przez skrajnie prawicowe wydawnictwa

14: Odnosi się do cytatu (składającego się z 14 słów) autorstwa amerykańskiego neonazisty Davida Lane'a: „We must secure the existence of our people and a future for White children.” (pl. „Musimy zabezpieczyć istnienie naszego ludu oraz przyszłość białych dzieci”) Jako morderca i członek organizacji terrorystycznej Lane został skazany na dożywocie. Zmarł w 2007 roku

168:1: Odnosi się do ataku bombowego w Oklahoma City w 1995 roku, który pochłonął 168 ofiar. Prawicowy ekstremista Timothy McVeigh został skazany na śmierć i stracony w 2001 roku. Szyfr w cyniczny sposób odzwierciedla „wynik” tego aktu terroru, dokonanego na tle antysemitycznym

Teczka ze zdjęciami dla burmistrza miasta*Inicjatywa „Młodych na rzecz Tolerancji ETHnICS” z Krasnodaru W Rosji*

W 2007 roku ETHnICS ruszyła z akcją, która nie tylko zaowocowała usunięciem większości symboli nienawiści w krótkim czasie z całego Krasnodaru, ale rozbudziła też świadomość zwykłych obywateli w sprawie walki z neofaszystymem. Podczas tygodnia akcji „Europa bez Rasizmu” aktywiści przeczesali miasto, robiąc zdjęcia graffiti nienawiści. Opatrzone dokładnym opisem fotografie zostały wysłane do burmistrza miasta wraz z apelem o zamalowanie tych symboli przed 9 maja, czyli Dniem Zwycięstwa. Takie same teczki dostały też najważniejsze lokalne media. Efekt okazał się fantastyczny, wszystkie opisane symbole zostały zamalowane przed administrację w ciągu miesiąca, wszczęto kilka śledztw w celu znalezienia sprawców, zaś media szeroko opisały tę akcję, co pozwoliło nagłośnić kampanię na rzecz tolerancji w krasnodarskim kraju, wielonarodowościowym regionie na Północnym Kaukazie. Akcja została powtórzona w Woroneżu (przez YNRI) oraz Soczi (przez miejscowych aktywistów), z łatwością może też być adaptowana w każdym innym miejscu.

*Więcej informacji na: www.russiantolerance.org***PĘDZLE W GARŚĆ! Usuń graffiti nienawiści własnoręcznie**

Na pytanie, co należy zrobić z rasistowskimi napisami, odpowiedź jest bardzo prosta: usuń je! Po ich zgłoszeniu dołóż wszelkich starań, aby zniknęły tak szybko, jak to możliwe. Im dłużej takie graffiti jest widoczne, tym dłużej poniżej ludzi obranych za cel agresji. Skontaktuj się z właścicielem posesji w sprawie akcji zamalowania. W przypadku dużych budynków graffiti zostaje szczególnie długo, gdyż nie mieszkańcy nie poczuwają się do odpowiedzialności lub zwyczajnie nie wiedzą, co robić. Do zamalowania potrzebujesz jedynie paru rzeczy: pędzla, rozpuszczalnika i wiadra farby. To metoda szybka i prosta, bardzo pomaga też ofiarom nienawiści, szczególnie jeśli to ich domy lub sklepy upstrzone są takimi napisami. Mimo, że czasami trudno jest usunąć rasistowskie naklejki lub plakaty, warto chociaż spróbować je zdrapać. Liczy się każdy gest przeciwko takim hasłom! Przy pomocy aparatu lub kamery udokumentuj usuwanie napisów i zaproś do tego media. Czasami mówi się, że potrzebna jest wyraźna zgoda właściciela posesji w celu usunięcia napisu. Przykład niemieckiej aktywistki Irmeli Mensah-Schramm demonstruje cywilną odwagę, która nie zawsze czeka na oficjalne pozwolenie.

Nienawiść Niszczy*Wystawa graffiti nienawiści autorstwa Irmeli Mensah-Schramm w Niemczech*

Irmela Mensah-Schramm, niemiecka pani pedagog oraz obrończyni praw człowieka fotografowała i usuwała neonazistowskie graffiti przez ponad 20 lat, z początku na terenie Berlina, a następnie całych Niemiec. Zamalowywała rasistowskie napisy i naklejki wszędzie tam, gdzie się na nie natknęła – na murach, latarniach, nawet siedzeniach autobusów i pociągów: „Uważam takie napisy za akty psychicznej przemocy, na które się nie zgadzam. Dlatego właśnie je usuwam”. Wystawa fotograficzna pod nazwą „Nienawiść Niszczy” przedstawia 6,000 przykładów graffiti nienawiści, które Irmela Mensah-Schramm udokumentowała w ciągu ostatnich lat. Pracę prezentowano w ratuszach, teatrach, miejscach pamięci, szkołach i kościołach, gdzie wszędzie cieszyła się wielkim zainteresowaniem. Źródłem motywacji dla pracującej nieodpłatnie aktywistki była nadzieja, że zwiedzający zaczną zdawać sobie sprawę z rasistowskich napisów i sami przystąpią do ich usuwania. Pomimo kilku zarzutów o „niszczenie mienia” Irmela Mensah-Schramm nie traciła cywilnej odwagi. W roku 1996 wyróżniono ją Federalnym Medalem za Zasługi.

*Więcej informacji na: www.graffitieuropa.org/berlin/mensahschramm.htm***ŁĄCZCIE SIĘ! Nawiąż kontakt z radą miasta**

Najlepszą metodą walki z graffiti nienawiści na dłuższą metę jest współpraca z lokalnymi władzami miasta lub regionu. Rada miasta jest odpowiedzialna za usunięcie z budynków publicznych rasistowskich napisów możliwie szybko po ich zgłoszeniu. Rada może też wywrzeć nacisk na właścicieli posesji prywatnych i komercyjnych, aby sami dbali o wygląd swojej własności. Antyfaszystowskie organizacje i sieci mogą również posłużyć jako punkty kontaktowe, w których obywatele składają doniesienia o zaobserwowanych napisach. Innym przykładem owocnej współpracy między aktywistami a władzami są warsztaty, na których pracownicy służb publicznych - dozorczy, ochroniarze czy kierowcy przechodzą szkolenie w rozpoznawaniu i zgłaszaniu graffiti nienawiści. Poniższy przykład pochodzi z Wielkiej Brytanii, gdzie wielu przedstawicieli władz lokalnych jest zaangażowanych w walkę z rasistowskimi napisami.

Brygady usuwające graffiti*Dyrektywa Rady Miasta Newcastle oraz Rady Dzielnicy Charnwood w Wielkiej Brytanii*

W Wielkiej Brytanii dzięki lokalnym władzom w wielu miejscach usunięto graffiti nienawiści w ciągu kilku dni. Na przykład w Radzie Miasta Newcastle przyjęto na ten temat specjalną uchwałę: „Zobowiązujemy się do usunięcia wszystkich przejawów obraźliwego, rasistowskiego oraz seksistowskiego graffiti z budynków będących własnością miasta w przeciągu dwóch dni roboczych; tam, gdzie to nie będzie możliwe, graffiti zostanie zamazane. Dotyczy to także nieruchomości prywatnych.” Obywatele, którzy chcą zgłosić tego rodzaju graffiti proszeni są o powiadomienie przez internet lub specjalną gorącą linię „Funkcjonariusza ds. Graffiti”. Podejmuje on wtedy odpowiednie kroki.

„Brygady usuwające graffiti” działają także w Charnwood. Zgodnie z przyjętą uchwałą, Rada Dzielnicy Charnwood zobowiązała się do „usunięcia wszystkich przejawów rasistowskiego, politycznego, seksistowskiego, homofobicznego, znieważającego lub obraźliwego graffiti z nieruchomości będących własnością miasta w ciągu 24 godzin od ich zgłoszenia”. Podobnie jak w Newcastle, Rada nie ogranicza jednak działań tylko do budynków publicznych. Właściciele nieruchomości komercyjnych proszeni są o usunięcie graffiti nienawiści we własnym zakresie. Jeśli uchylają się od tego mimo kilku próśb z rządu, Rada Charnwood usuwa napisy sama na koszt właściciela.

Więcej informacji na: www.charnwood.gov.uk, www.newcastle.gov.uk

NIECH KAŻDY SKORZYSTA! Nawiąż współpracę z firmami budowlanymi

Kolejną metodą walki z ksenofobicznym graffiti jest nawiązanie kontaktu z firmami remontowo-budowlanymi, które mogłyby usuwać napisy szybko i profesjonalnie. Warto zaapelować do cywilnej odwagi tych, dla których swastyki i obraźliwe hasła są nie do zaakceptowania. Pomoc uzyskana od ludzi na co dzień malujących ściany i czyszczących elewacje potrafi być cenna. Tę metodę często wdrażano z wielkim sukcesem. Dzięki usuwaniu rasistowskiego graffiti za symboliczną kwotę lub nawet nieodpłatnie, firma nie tylko demonstruje niezgodę na rasizm, lecz buduje także swój dobry wizerunek i korzysta na marketingu. Właśnie tego typu sytuacja miała miejsce w Austrii.

Pogotowie Graffiti

W 2006 roku wiedeńska organizacja pozarządowa ZARA, czyli „Centrum Doradztwa Ofiarom i Świadkom Rasizmu”, rozpoczęła projekt pod nazwą „Pogotowie Graffiti” i nawiązała współpracę z firmą budowlaną „derBaumann” w celu usuwania rasistowskich napisów tak szybko, jak to możliwe. Idea była prosta: gdy tylko właściciele lub kierownicy widzą na swych posesjach rasistowskie graffiti, mogą skontaktować się z ZARA i firmą, które usuwają problem nieodpłatnie. Projekt ten jest korzystny dla obu stron – ZARA przeciwstawia się przejawom rasizmu, zaś firma ma szansę na otrzymanie w przyszłości płatnych zamówień. Inicjatywa łączy odwagę cywilną z biznesem – przeciwko ksenofobicznym napisom.

Współpraca między ZARA i „derBaumann” w Austrii

Więcej informacji na: www.beschmierungsambulanz.at

BĄDŹ POMYSŁOWY! Organizuj akcje przeciwko graffiti nienawiści

Graffiti nienawiści nie ma nic wspólnego ze sztuką, lecz jest naruszeniem ludzkiej godności i tak należy je traktować. Przeciwstawić mu się można na wiele sposobów, nie musi to być nic trudnego ani kosztownego. Najważniejsze to obudzić w ludziach świadomość, że nie powinni tolerować takich napisów w sferze publicznej, do czego potrzeba tylko trochę cywilnej odwagi. Poniższy przykład z Polski demonstruje wielce pomysłową kampanię lokalną.

Zamalujmy Kraków!

W Krakowie organizacja antyrasistowska „NIGDY WIĘCEJ” przeprowadziła całą serię akcji pod wspólnym szyldem – „Zamalować Kraków!”. Przez cały rok „NIGDY WIĘCEJ” oraz organizacje partnerskie starały się zaangażować na szczeblu lokalnym jak największą liczbę aktywistów i obywateli. Młodzi ludzie wspólnie usuwali lub zamalowywali rasistowskie napisy i naklejki. Właściciele domów proszono o pozwolenie i zapraszano do uczestnictwa w akcji. Wraz z uczniami i nauczycielami robiono w szkołach graffiti antyrasistowskie. Zaproszeni dziennikarze poinformowali o kampanii w lokalnych mediach. Dzięki temu wiele pojedynczych akcji połączył jeden, spójny przekaz: Oczyszczmy Kraków z graffiti nienawiści. Kampania ta jest świetnym przykładem udanej współpracy różnych organizacji oraz aktywistów. Z jednej strony, różnorodność akcji przyciągnęła uwagę mediów i pozwoliła naświetlić problem graffiti nienawiści. Z drugiej, stała się platformą przyszłej współpracy na szczeblu lokalnym.

Kampania graffiti pod egidą Stowarzyszenia „NIGDY WIĘCEJ” z Polski

Więcej informacji na: www.nigdywiecej.org

DOWIEDZ SIĘ WIĘCEJ! Zasoby internetowe

Galeria Graffiti i Sztuki Ulicznej

Centrum dokumentacji graffiti i sztuki ulicznej w Europie
www.graffitieuropa.org/graffitigalerie.htm
(jęz. niemiecki)

Przekaz Ukryty

Baza danych symboli i szyfrów stosowanych przez skrajnie prawicowe organizacje
www.dasversteckspiel.de (jęz. niemiecki)

DASH - Tworzenie sieci przeciwko dyskryminacji

Internetowa platforma współpracy przeciwko rasizmowi i ksenofobii
<http://eu.d-a-s-h.org> (jęz. angielski)

*Tekst: Maria Grjasnow, Kulturbüro Sachsen - Mobilna grupa Doradcza przeciwko skrajnej prawicy, Niemcy maria.grjasnow@kulturbuero-sachsen.de
tłum. Leszek Ścioch, Stowarzyszenie 'NIGDY WIĘCEJ'
Version November 2008*

Stowarzyszenie „NIGDY WIĘCEJ”

PO Box 6 • 03-700 Warszawa 4 (prosimy załączyć kopertę i znaczek)
tel. 0601 360 835 • redakcja@nigdywiecej.org • www.nigdywiecej.org
konto: Stowarzyszenie „NIGDY WIĘCEJ”: PKO BP I Oddział Centrum,
Warszawa, 25 1020 1013 0000 0902 0129 5898

UNITED for Intercultural Action

Postbus 413 • NL-1000 AK Amsterdam • Netherlands
tel. +31-20-6834778 • fax +31-20-6834582
info@unitedagainstracism.org
www.unitedagainstracism.org

Niniejsza ulotka powstała w ramach projektu „Społeczeństwo Obywatelskie Przeciwko Skrajnej Prawicy - Opracowanie Nowych Długofalowych Strategii dla Organizacji Pozarządowych” (ang. ‘Civil Society Against Right-Wing Extremism - Developing New Lifelong-learning Strategies for NGOs’) pod egidą Programu Komisji Europejskiej „Grundtvig” i została stworzona przez „UNITED for Intercultural Action” oraz organizacje partnerskie w ośmiu krajach Europy.

Informacje zawarte w niniejszym tekście niekoniecznie odzwierciedlają stanowisko lub opinie naszych sponsorów.

Sponsorzy nie są odpowiedzialni za jakiegokolwiek wykorzystanie tego materiału.

Publikacja jest częścią projektu „Społeczeństwo obywatelskie przeciwko pravicowemu ekstremizmowi” i możliwa była dzięki wsparciu programu Grundtvig Unii Europejskiej.

Socrates
Grundtvig

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE
The European Union
against discrimination